

Piața producției de cereale

Structura culturilor din România și, respectiv, a producției vegetale este dominată de producția de cereale. Suprafețele agricole ocupate de aceste culturi reprezintă circa 66% din suprafața cultivată anual. Dintre acestea, grâul și porumbul – culturi tradiționale pentru agricultorul român, indiferent de mărimea gospodăriei sau a fermelor – dețin procente semnificative, respectiv 57% din suprafața totală cultivată (în anul 2009) și 85% din suprafața cultivată cu cereale (în anul 2009).

Ca urmare, măsura în care agricultura românească evoluează de la economia tradițională la economia de piață se poate aprecia prin modul în care **producția acestor culturi se valorifică**, respectiv prin **dinamica cantităților de grâu sau porumb care se consumă prin cumpărare de la producător**. Valorificarea pe piață a cerealelor reprezintă, de altfel, o cerință a modernizării economice. În absența circuitelor comerciale nu se pot majora resursele acumulate pentru investiții și nici nu se poate îndeplini dezideratul fiscalizării acestui sector.

Deși măsurile întreprinse de Guvern pentru extinderea mecanismelor de piață și reducerea evaziunii fiscale au început să producă efecte pozitive, în absența dinamicii rapide a concentrării proprietății agricole, progresele în ceea ce privește valorificarea producției de cereale prin vânzare-cumpărare nu vor fi semnificative. În acest context, sunt de subliniat două măsuri ce vor avea impact în schimbarea structurii utilizării cerealelor (vizibil mai ales pentru anul agricol 2011/2012), respectiv Programul „Primul Siloz” ce facilitează depozitarea cerealelor și utilizarea certificatelor de depozit pentru garantarea finanțării, precum și taxarea inversă la TVA pentru cereale și plante tehnice.

1. Sursa de date pentru evaluare

Datele pentru studiul circulației produselor agricole sunt oferite de un instrument statistic mai puțin utilizat în analiza macroeconomică, respectiv: **bilanțurile de aprovizionare pentru principalele produse agroalimentare**. Bilanțurile de aprovizionare realizate de Institutul Național de Statistică reprezintă o sinteză a unor indicatori statistici, provenind din diverse domenii statistice și se întocmesc pe baza unei metodologii armonizate la nivelul UE.

Bilanțurile de aprovizionare¹ se clasifică astfel:

- după stadiul de transformare: bilanțurile produselor primare (produsele aflate în starea inițială, care nu au suferit nici o modificare) și bilanțurile transformate (produsele obținute prin prelucrarea unui produs primar);
- după stadiul de comercializare: bilanțul la fermă sau la producător (se realizează pentru produsele care se utilizează în proporție ridicată direct în agricultură), bilanțul de piață și bilanțul total (se referă la toate stadiile de comercializare și este constituit ca sumă a bilanțului la producător și a bilanțului de piață);
- după gradul de agregare: bilanț simplu (bilanț elaborat numai pentru un singur produs primar: ex. bilanțul uleiului de floarea soarelui), bilanț agregat (bilanțul unui produs primar la care se adaugă și produsele derivate din acesta, transformate în produs primar cu ajutorul coeficienților de transformare: ex. bilanțul grâului care cuprinde atât boabe cât și produsele derivate din acesta, transformate în grâu boabe).

Institutul Național de Statistică și, implicit, Eurostat publică bilanțurile de aprovizionare conform celui de-al doilea criteriu de clasificare. Se oferă astfel posibilitatea evaluării structurii resurselor (producție și import), precum și a destinației acestora, în sistem de autoconsum sau prin vânzare-cumpărare².

2. Valorificarea producției de grâu

Deși producția de grâu are o valorificare prin vânzare-cumpărare mult peste cea a producției de porumb (și datorită utilizării porumbului ca furaj), **totuși comercializarea grâului pe piață este mult sub nivelul înregistrat în celelalte țări europene.**

În România, în anul 2009³, se comercializa 69,3% din producția utilizabilă. În Spania procentul era de 93,7%, iar în Italia de aproape 90%.

Din punct de vedere cantitativ, **o a doua caracteristică o reprezintă evoluția concordantă a producției și a vânzărilor în afara agriculturii**, astfel încât proporția între acestea nu se modifică în mod substanțial. Deși au fost ani agricoli cu producție redusă la jumătate (precum în anul 2007), autoconsumul (utilizarea internă la producător) s-a diminuat mai puțin.

¹ Structura bilanțurilor de aprovizionare este cea standard, așa cum apare în publicația INS "Bilanțuri de aprovizionare pentru principalele produse agroalimentare"

² Conceptual, în definirea destinațiilor, INS induce aceeași eroare ca și în cazul comerțului exterior, individualizând utilizarea pentru consum uman, ca și cum grâul și porumbul se consumă ca atare; implicit se consideră că industria de panificație (chiar dacă se efectuează în gospodăriile populației) nu este o activitate separată de agricultură, deși există poziție statistică pentru prelucrare industrială.

³ Bilanțurile se întocmesc pe perioada de comercializare și utilizare a producției, respectiv de la 1 iulie an precedent la 30 iunie an curent; în studiu anul precizat reprezintă anul de început al anului agricol.

Modul de valorificare a producției de grâu

- mii tone -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Producția utilizabilă, din care:	7812,5	7340,7	5526,2	3044,5	7181,0	5202,5
• Utilizare la producător	2254,5	2802,3	2418,0	1656,5	1726,5	1559,8
• Vânzări în afara agriculturii	4746,3	4588,4	3546,9	1819,2	4947,3	3605,9
• Variația stocurilor	811,7	-50,0	-438,7	-431,2	507,2	36,8

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

În ultimii ani autoconsumul de grâu, pentru furaje și semințe, precum și pentru prelucrarea în vederea consumului uman în gospodăriile populației s-a stabilizat la circa 1,6 mil. tone.

Extinderea pieței grâului s-a manifestat, mai ales, după aderarea României la UE. Din acest punct de vedere, evoluția din anii 2008 și 2009 este sugestivă, cu atât mai mult cu cât producția de grâu utilizabilă a fost în anul 2009 cu circa 2 mil. tone mai mică decât în anul 2008. Ca urmare a producției mai reduse, în anul 2009 cererea internă a fost asigurată prin reducerea stocurilor. În aceste condiții, **vânzările în afara agriculturii** au continuat să-și majoreze ponderea în producție, apropiindu-se astfel de pragul de 70%. Față de anul 2007, când ponderea vânzărilor în producție a fost chiar sub valoarea din 2004, s-a înregistrat o majorare a acestei ponderi cu 9,5 puncte procentuale.

Structura producției de grâu după modul de valorificare

- % -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Producția utilizabilă, din care:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
• Utilizare la producător	28,9	38,2	43,8	54,4	24,0	30,0
• Vânzări în afara agriculturii	60,8	62,5	64,2	59,8	68,9	69,3
• Variația stocurilor	10,3	-0,7	-7,9	-14,2	7,1	0,7

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

Variațiile mari ale producției utilizate s-au reflectat cu deosebire în evoluția exportului. Utilizarea în industria alimentară pentru prelucrare în vederea consumului uman a evoluat în raport cu cererea și mai puțin în raport cu producția, deși o bună parte din această prelucrare se efectuează în afara pieței, în gospodăriile populației.

Exportul de grâu s-a majorat de la o medie de 615-620 mii tone în perioada 2005-2007 la aproape 2,8 mil. tone în anul 2008 (la o producție de 7,2 mil. tone) și 1,7 mil. tone în anul 2009.

În schimb, dacă se exclude din analiză anul 2007, cel mai slab din punct de vedere al producției de grâu, **vânzarea de grâu pentru panificație** (prelucrare pentru consumul uman prin intermediul pieței) a fost relativ stabilă: aproape 2,7 mil. tone în anii 2008 și 2009; 2,9 mil. tone în anii 2004 și 2006 și 3 mil. tone în anul 2005.

Structura pe destinații și raportul autoconsum - cumpărare de pe piață relevă că insuficiența mecanismelor de piață are incidență negativă mai ales asupra agriculturii însăși.

Necesarul de semințe și de furaje este și în prezent asigurat, în principal, pe bază de autoconsum, ceea ce înseamnă fie semințe de mai slabă calitate, fie furaje cu valoare calorică scăzută, cu efect în sectorul zootehnic. În cazul utilizării grâului pentru semințe, anul 2009 a reprezentat primul an în care cantitățile de semințe cumpărate de pe piață au fost mai mari decât cele asigurate prin autoconsum, reprezentând 58% din cantitatea totală de grâu folosită pentru semințe. În anul 2004 ponderea era de doar 19%, iar în anul 2007 de 39%.

În cazul utilizării grâului pentru furaje, cumpărările reprezintă mai puțin de 20%, chiar dacă cantitățile totale de grâu pentru furaje s-au redus de la aproape 1,4 mil. tone în anul 2006 la circa 0,5 mil. tone în anul 2009.

3. Valorificarea producției de porumb boabe

Așa cum se menționa în primele pagini, bilanțul de aprovizionare pentru porumb boabe se deosebește semnificativ de bilanțul de aprovizionare al grâului prin faptul că principala destinație pentru porumb o **reprezintă utilizarea ca furaj.**

Dacă la grâu, pentru această destinație se utilizează circa 8% din resurse, la porumb 73% din resurse sunt utilizate ca furaje.

Cu toate acestea, **decalajele de comercializare pe piață a porumbului între România și alte țări din UE rămân la fel de ridicate.** În România ponderea producției comercializată pe piață în total producție este de 39%. În Ungaria procentul se apropie de 87%, în Spania de 80%, iar în Italia de 78%.

Modul de valorificare a producției de porumb boabe

- mii tone -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Producția utilizabilă, din care:	14541,6	10388,5	8984,7	3853,9	7849,1	7973,3
• Utilizare la producător	8517,6	6938,9	6827,5	3147,3	4413,6	4957,1
• Vânzări în afara agriculturii	4879,0	3712,6	3063,2	2137,6	2248,1	3100,3
• Variația stocurilor	1145,0	-263,0	-906,0	-1431,0	1187,4	-84,1

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

Având în vedere principala destinație a porumbului, **variațiile anuale de producție s-au reflectat în variații, aproximativ de aceeași amploare, ale autoconsumului pentru furaje și mult mai puțin în vânzările în afara agriculturii.** În anul 2004, când producția de porumb boabe a fost de 14541,6 mii tone, vânzările în afara agriculturii au însumat 4879 mii tone. În anul 2009 la o producție de 7973,3 mii tone, au intrat pe piață 3100,3 mii tone. În schimb autoconsumul s-a redus de la 8517,6 mii tone în 2004 la 4957,1 mii tone în anul 2009.

Structura producției de porumb boabe după modul de valorificare

- % -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Producția utilizabilă, din care:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
• Utilizare la producător	58,6	66,8	76,0	81,7	56,2	62,2
• Vânzări în afara agriculturii	33,6	35,7	34,1	55,5	28,6	38,9
• Variația stocurilor	7,9	-2,5	-10,1	-37,1	15,1	-1,1

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

O altă caracteristică proprie utilizării porumbului boabe o reprezintă **evoluția distinctă a exporturilor în raport cu producția, în sensul majorării exagerate a acestuia după 2008, chiar cu riscul reducerii stocurilor.** Dacă în perioada 2005-2007 se exporta sub 5% din resurse, în anul 2008 proporția a ajuns la 19% (în anul 2009 ponderea exportului în resurse s-a redus la 17,6%). În cei doi ani s-au exportat 3,2 milioane tone și s-au importat aproape 1,6 milioane tone, deci mai puțin de jumătate.

Ca urmare, **variația stocurilor la porumb boabe în perioada 2004-2009 (6 ani) a fost negativă**, respectiv de -155 mii tone, în timp ce la grâu, în aceeași perioadă s-a înregistrat un plus de 1881,5 mii tone.

Comercializarea pe piață a cerealelor se află într-un cert progres, dar insuficient, pornind de la impactul pieței cerealelor asupra celorlalte piețe agroalimentare și, îndeosebi, asupra efectivului de animale și a modului său de valorificare.

Producția de piață în industria alimentară în anul 2008

	Valoare producție (milioane lei, prețuri curente)	Producția de piață, -%- din total	Producția pentru consum final propriu, -%- din total
Industria alimentară, a băuturilor și a tutunului	73381,7	76,5	23,5
• Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și a produselor din amidon	6435,9	82,8	17,2
• Producția, prelucrarea și conservarea cărnii	22927,2	45,3	54,7

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

Din punct de vedere macroeconomic, la nivelul anului 2008 (ultimul an pentru care este elaborat tabelul intrări-ieșiri) 17,2% din producția de morărit a amidonului și a produselor din amidon se realiza în gospodării, pentru consumul final propriu, comparativ cu 23,5% pe ansamblul industriei alimentare și 54,7% în cazul producției, prelucrării și conservării cărnii.

Dintr-un alt unghi, se poate aprecia că atâta timp cât mai mult de jumătate din producția de carne și produse din carne se realizează în afara pieței, pentru consumul final propriu, nu vor exista motivații suficiente pentru valorificarea pe piață a unei cantități tot mai mari de cereale și îndeosebi de porumb, care are ca principală destinație furajarea animalelor.

Bilanț de aprovizionare - Grâu -

- mii tone -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
A. RESURSE	8143,2	7505,9	5836,2	3826,7	7894,5	6050,8
1. Producție utilizabilă	7812,5	7340,7	5526,2	3044,5	7181,0	5202,5
2. Importuri	330,7	165,2	310,0	782,2	713,5	848,3
B. UTILIZĂRI*	8143,2	7505,9	5836,2	3826,7	7894,5	6050,8
3. Exporturi	50,9	602,9	623,1	628,8	2785,4	1651,9
4. Seminte	646,0	696,2	570,5	546,1	590,6	602,7
- la producător	523,3	459,5	355,4	333,6	294,2	254,1
- prin vânzare - cumpărare	122,7	236,7	215,1	212,5	296,4	348,6
5. Furaaje	1048,3	1661,2	1367,9	672,2	597,4	498,6
- la producător	918,3	1561,1	1175,1	575,8	489,4	416,0
- prin cumpărare	130,0	100,1	192,8	96,4	108,0	82,6
6. Prelucrarea industrială pentru consumul uman	3672,6	3745,7	3752,6	2761,3	3593,3	3556,5
- la producător	756,0	724,3	869,2	737,4	929,1	875,5
- prin cumpărare	2916,6	3021,4	2883,4	2023,9	2664,3	2681,0

* pierderile și prelucrarea industrială în alte scopuri decât panificație au ponderi foarte mici și nu sunt evidențiate în structura utilizărilor (în această analiză); în anul 2009 acestea reprezentau 1 % din destinațiile resurselor de grâu.

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

Structura bilanțului de aprovizionare - Grâu -

- % -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
A. RESURSE	100	100	100	100	100	100
1. Producție utilizabilă	95,9	97,8	94,7	79,6	91,0	86,0
2. Importuri	4,1	2,2	5,3	20,4	9,0	14,0
B. UTILIZĂRI	100	100	100	100	100	100
3. Exporturi	0,6	8,0	10,7	16,4	35,3	27,3
4. Seminte	7,9	9,3	9,8	14,3	7,5	10,0
- la producător	6,4	6,1	6,1	8,7	3,7	4,2
- prin vânzare - cumpărare	1,5	3,2	3,7	5,6	3,8	5,8
5. Furaaje	12,9	22,1	23,4	17,6	7,6	8,2
- la producător	11,3	20,8	20,1	15,0	6,2	6,9
- prin cumpărare	1,6	1,3	3,3	2,5	1,4	1,4
6. Prelucrarea industrială pentru consumul uman	45,1	49,9	64,3	72,2	45,5	58,8
- la producător	9,3	9,6	14,9	19,3	11,8	14,5
- prin cumpărare	35,8	40,3	49,4	52,9	33,7	44,3

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

Bilanț de aprovizionare - Porumb boabe -

- mii tone -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
A. RESURSE	14624,8	10437,2	9310,9	4458,3	8908,5	8468,7
1. Producție utilizabilă	14541,6	10388,5	8984,7	3853,9	7849,1	7973,3
2. Importuri	83,2	48,7	326,2	604,4	1059,4	495,4
B. UTILIZĂRI*	14624,8	10437,2	9310,9	4458,3	8908,5	8468,7
3. Exporturi	501,6	322,6	296,5	208,8	1681,2	1490,3
4. Semințe	77,7	65,4	63,8	65,1	62,9	60,0
- la producător	46,6	39,2	53,9	54,2	24,4	0,2
- prin vânzare -cumpărare	31,1	26,2	9,9	10,9	38,5	59,8
5. Furaje	11636,6	9459,3	8929,8	4918,9	4981,0	6196,3
- la producător	7668,0	6284,3	6163,3	2621,5	3920,2	4523,5
- prin cumpărare	3968,6	3175	2766,5	2297,4	1060,8	1672,8
6. Prelucrarea industrială pentru consumul uman	720,8	650,6	701,5	648,5	659,1	673,3
- la producător	656	584	579,8	445,5	427,7	410,6
- prin cumpărare	64,8	66,6	121,7	203	231,4	262,7

* pierderile și prelucrarea industrială în alte scopuri decât panificație au ponderi foarte mici și nu sunt evidențiate în structura utilizărilor (în această analiză); în anul 2009 acestea reprezentau 1,7% din destinațiile resurselor de porumb.

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS

Structura bilanțului de aprovizionare - Porumb boabe -

- % -

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
A. RESURSE	100	100	100	100	100	100
1. Producție utilizabilă	99,4	99,5	96,5	86,4	88,1	94,2
2. Importuri	0,6	0,5	3,5	13,6	11,9	5,8
B. UTILIZĂRI	100	100	100	100	100	100
3. Exporturi	3,4	3,1	3,2	4,7	18,9	17,6
4. Semințe	0,5	0,6	0,7	1,5	0,7	0,7
- la producător	0,3	0,4	0,6	1,2	0,3	0,0
- prin vânzare - cumpărare	0,2	0,3	0,1	0,2	0,4	0,7
5. Furaje	79,6	90,6	95,9	110,3	55,9	73,2
- la producător	52,4	60,2	66,2	58,8	44	53,4
- prin cumpărare	27,1	30,4	29,7	51,5	11,9	19,8
6. Prelucrarea industrială pentru consumul uman	4,9	6,2	7,5	14,5	7,4	8,0
- la producător	4,5	5,6	6,2	10	4,8	4,8
- prin cumpărare	0,4	0,6	1,3	4,6	2,6	3,1

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor INS